

NAGY ANDRÁS

*Hol a magyar?**Placébó, műcsarnoki beállításban*

HULLÁMVÖLGYEK

Isikkad-e a *Mi a magyar?*¹ a bilikék buszok, a vörösben pancsoló akciózók, a barna árnyékkergetők, a sárga és fekete jelképmutogatók, a zöld pardon-esetek, a narancsos kacsák, a rózsaszín hajcihők, a szivárvány-kisajátítók agresszív orgiájában? Milyen a tükör? Homályos, görbe, nem hazudik?

Úgy fest, ez a műcsarnoki grafikon egyoldalú lett. A szinuszgörbe alsó íve vastagra hízott, a felső alig néhány szakadozott jelzés: hullámvölgy-fürdő ez. Okkal kritizálja számos művész, ki mit nem tart művészetnek, inkább öncélú, néha alantas bohóckodásnak. A liber-tinus média magához nyúlt, morog a radikális, a bloggerek lőnek. A többség leszarja a témát, sikerült elidegeníteni, akinek fontos lenne, az gyanakszik, és megnézi, hogy ki kérdez.

Tematikus részekből áll a kiállítás: *legendák, örökség, előítéletek, szerepek, ellentétek, identitások*, amelyek a kiállítókból zömmel a kifejezetten negatív hangulatokat hívták elő. Föl se tűnne közöttük egy-egy depresszió, önsajnálát, rosszindulat és gumiszoba részleg.

Elég sablonosan, eredetmítoszos,² ősmotívumos-idolos hangulatot idézve indul a szemle, utalva a múltból eredő mai tünetekre, de ennek ízibe kampec, a cinizmus a honfoglaló.³ Ugyanakkor az áttervezések és átélések pár derűs⁴ és kedves, olcsó tévedése is helyet kapott.⁵ A domináns nyegleség,⁶ a más indíttatású,⁷ félreértő,⁸ más problémával előhozakodó⁹ munkák között, a valósággal feldobó tisztességes mellett gondolatébresztők is vannak.

1 *Mi a magyar?* Szerkesztette SZEKFŰ GYULA. Budapest, 1939, Magyar Szemle Társaság.

ROMSICS IGNÁC és SZEGEDY-MASZÁK MIHÁLY, ill. a Habsburg Történeti Intézet 2005-ben aktualizált kortárs válogatásban tette fel a kérdést. Budapest, Rubicon-ház.

2 Rajzfilmrészlet JANKOVICS MARCELLTÓL, magyar őstörténés, itt videóinstallációként. Viszont *Az ember tragédiájának* aktualizáló képsorai a legtalálhatóbb válaszok közé tartoznának.

3 Société Réaliste (GRÓF FERENC, JEAN BAPTISTE NAUDY): *Sztalinváros* rovásírással, áthúzva. A város végét jelző közúti tábla visszavétele a kiállításról a visketegségük része.

4 KOVÁCH GERGŐ és PÉLI BARNÁ: *Bizalom* (festett szoborpár, 2010). Mátyás király és a mesék juhásza mint igric, elektromos gitárral, nyilván elkerüli a kérdés lényegét, de jól mutatna a Vidámparkban.

5 NYÁRI ISTVÁN: *Légpárnás bonfoglalás* (objekt kompozíció, 1993). Aranyosra fújt gyerekbicikli, porcelángiccsként előadott szarvas keveréklényre vadászó nindzsa-teknős társaságában. Szinte egyedül idézi a butuskán kaotikus gyermekvilágot.

6 SZOLNOKI JÓZSEF: *Hun volt, hun nem volt* (videó doku esszé). Színvonal nuku, ügyetlen piszkálódás.

7 KUPCSIK ADRIÁN kinyalt önarcképei zsidó, cigány és kínai mutációban (olaj, 2008). Ki kíváncsi ezek után a magyar változatra? Egy vérbeli multikulti Móricka? Hozott sokkal témaérzékenyebb képeket is (l. Függelék).

8 SZURCSIK JÓZSEF: *Átjáró a mába* (olaj, 2012). A szokásos hasábféjű titánjaival, gigászaival üzeni: bajos a vállalkozás.

9 GERHES GÁBOR: *Zé, avagy egy ország* 1–10 (2012). Fényképsorozat, itt távol mindenfajta művészettől. Témája a belügyi elhárítás által használt lakások házai Budapesten.

[*Kérdez az idő*]

Keserű Ilona *Nagy színváltó gubanca* (önmagába visszatekeredő tarka szalag, lebegő szobor, vázlat, 2007) kifejező, szinte tovább kérdez. Farkas Ádám *Végtelen visszatérés* című fa „kutya-gerinc” szobrának gordiuszi csomójával válaszolt a kérdésre. Már vártam ezt a megoldást, a sokszoros méretűre felnagyított, meghurkolt üstalátét maga a pusztai találékonyság. Farkába harapó kígyó? Ez a gyakorlati logikai eszköz lepipál száz ötletet. Fantáziadús videópárt mutat be Eperjesi Ágnes *mi előre, ők hátra / mi hátra, ők előre* (2010) címmel. A strandkerékpárt előre hajtó hátrafelé halad, a hátrafelé tekerő előre. Minőségi kivitel, szellemes szimbolika, műfaji mássága nem zavaró, kiemelkedik eltévedt társai közül.¹⁰

Egy szemelvényekkel zsúfolt teremben – hogy a patinás „mi a magyar” kérdést és az előzményeket el ne felejtjük –, alibiként vagy rendezői öngazolásképpen, 53 képzőművészmenetes (!) idézet zuhan a nyakunkba, a múlt más műfajú alkotóinak, ideológusainak és politikusainak megállapításgyűjteménye, korban elhelyezve: Baróti Szabó Dávidtól Antall Józsefig. Egy képzőművész sincs köztük! „Mibe fájna” Barcsay Jenő, Borsos Miklós, Csernus Tibor, Csontváry Kosztká Tivadar, Derkovits Gyula, Egry József, a Ferenczyek, Kass János, Kondor Béla, Kós Károly, Korniss Dezső, Medgyessy Ferenc, Mednyánszky László, Munkácsy Mihály, Rippl-Rónai József, Róth Miksa, Szalay Lajos, Szőnyi István, Victor Vasarely, Vigh Tamás vagy a korábbi iskolák és izmusok korszakalkotó művészeinek magyarságnézeteit megismerni? Fején találnák a szöveget? Avagy a képzőművészeknek feltett kérdésre e kiállításon a képzőművész előzmények nem volnának kézenfekvőbbek? Kilog a lóláb, a képzőművészetet másodlagos szolgálattevőnek tartják a hangadó ideológusok.

Megette a fene azt a művészetet (a kortársat is), amihez ekkora rakás szöveges támogatás kell. A műcsarnoki tér halmozottan hátrányos helyzetű a megszálló okostojás különítményt jellemző nagyképűségtől. A műélvező a kiállítás finise előtt, egy körmondatos kerengőből a riportszobába térhet, ahol a zavaros hatások után végre videós ideologizálásba merülhet arról, hogy mit gondoljon „szabadon”. Hol a bibi? Ott, ahol a *Mi a magyar?* kérdésben úgy válogatják össze a válaszadókat: megkérdezik ikszet, hogy ipszilón is megmondhassa (Bozsik Yvette táncművész, Dresch Mihály zenész, Ferencz István építész, Heller Ágnes filozófus, Kovács András Bálint esztéta, Sára Sándor filmrendező, operatőr, fotós, Schilling Árpád rendező, Schmidt Mária történész, Szegedy-Maszák Mihály irodalmár, Szilágyi István író, Tokody Ilona operaénekes, Varga Mátyás bencés költő). Aki úgy véli, hogy a *Mi a magyar?* kérdésben pl. a magyarság ellen uszító, hazudozó Heller vagy Szegedy-Maszák a posztmodern imámja illetékes (Romsics Ignáccal újabban „ők mondják meg ki voltál”), talán tájékozatlan, talán ellendrukker. Az egyik riportalany objektivitást színlelve, a szemle szükségszerű voltát sugallja: „ez a kiállítás ilyen lett”. Holott prekonceptió és szubjektív.

Önmagában a provokáció nem érték még a művészetben sem, annyit ér, amennyit egy tenyérbemászó pofa zaklatása a kocsmában.¹¹ Fokmérője ennek is lehet, az anyázás követ-

10 SZIRTES LAJOS: *Földönfekvő* (video installáció, 2002). Jól táplált, borotvált fejű alak hever különféle helyeken (vízpart, dinnyeföld, állatdög mellett stb.), hízott mancsa mint a tettető koldusé, rángatózik. Problémáink hamis tálalása átlátszó erőlködés.

11 SZIRTES JÁNOS: *Club Mirror*. Video. Félretéve, hogy nem képzőművész válasz a kérdésre, kétségtelesen visszaadja a mi a magyar kérdésnek azt a szeletét, aminek bemutatása a '70-es évek neorealizmusban tetszelgő provokációival indult – az elcigányosodó agrárproli-kocsmák nyers kilátástalanságát. De a valóság ennél is rémesebb, legyilkolt védtelen magyarok százaival véresebb, miközben parabolaantenna hivalkodik a lepukkant viskón, a néphülyítés státusszimbóluma.

kezményeihez nem kell játékelmélet. A provokációt önmagáért dicsérni szegénységi bizonyítvány, és a hazai média esztétikai nyomorult. Szívatiák a magyart: imázs helyett blamázs lebeg a látogatók fölött, totemmadárnak kinevezett térfelügyelő kamera.¹² De Nagy Testvérek, ti faltátok fel a tátott szátokba hullott, megpörköltödött békegalambot is.

Miért zúg a konzervatív tömeg? Bejött a provokáció? Ennél komolyabb az ügy: *elvették a magyar játékát*. Úgy kell neki? Miért nem vigyázott a témájára! Megvannak az eszközei a szellemi értékvédelemhez? Működnek az önvédelmi reflexei? Vannak érdekvédői, és milyen közéleti helyzetben? Milyen szellemi anyatejen nevelkedtek? Kié a kultusztárca? Milyen értelmiségi rétegre vallanak a cselekedeteik?

Önmagában a meghökkentés sem érdem. Meghökkentő-e a kiállítás? Nem az. Csak azt adja a rendezés, ami a lényege. Az alkotóktól meg néha azt kapja a polgár, amit érdemel.¹³ Felszínen a libertinus sematizmus. Az ütős kivételek¹⁴ talán a recepthez tartoznak. A stréber média ott téved, hogy a konzervatívnak beállított kérdés használata nem teszi a provót azzá, aminek kiadja magát. A sajtó siet megszolgálni a bérét: mértékadó, megkerülhetetlen! De csak neki. Önálló gondolkodónak lazán megkerülhető, hiába lökik, hogy merre van a sárga út. Egyébként mindenki figyeljen oda, hogy mire, kire költ, a családra, a magyar kultúrára s nem az ellenkezőjére vagy félkarú rablóra¹⁵ (netán csak egy cuki, nyalka chippendale-huszár). Törés a tematizálásban is van: a kereszténységet szinte megkímélték.¹⁶ Holott csak semmibe vették. Ejnye, te kis kócos álprovó! Ha lúd, legyen kövér! Mi lesz a többi specialitással: újjazdag tivornya giccses cigányzenére, minden korban délibábos magyar nóta, fesztiválromantika, szektaőrület, cinkos kabaréosztalgiával bájoló operetthazugság, szex-rabszolga cigánycsicska, kirabolt, agyonvert öregasszony, öngyilkos libatenyésztő, országáruló pojácák ferde performanszai, gőzkieresztő spontán gyűlések (a maoista pozőrök SZABADSÁG-betűit a rohamosztagnak felmutató nemzeti tüntetés) – mi mindennel nem szembesül még a látogató. Itt a művészetről és a magyarságról inkább a leértékelő, elidegenítő hatást hagyják neki, de még az is felemás.

Szívd fel a paprikát polgártárs? Szívd föl te, pukkadj te! – mondja ő. Az eredeti ötleteket¹⁷ szinte elnyomja a lejárt utánérzések garmadája. Kinek szól? A magát intelligenciának képzelő csoportos önkielégítőknak, a körbedicsérőknak? Annak is, aki lekésett a kérdésfeltevésről, és most eszi a fene, hogy nincs a képen? A magyarelles, relativizáló, elsekélyesítő páholylyal szemben is szabad kérdezni. Tessék időben fölkelni! „Magamat kigúnyolom, ha kell, de

12 MÁTRA ERIK: *Turul* (installáció, két oldalról megvilágított, madár árnyékú térfelügyelő kamera). Talmi tartalom.

13 RÓNAI ÉVA: *A magyarok bejövetele* (francia gobelin, 1997) piros Citroën-kacsa, minibuszon.

14 STARK ISTVÁN: *Megrakott szekér* (pop-szobor, 2012). Telitalálat a pillepalackkal megrakott vén szekér. Könnyűnek találtattak a magyar fogyasztók is, globálisan, mint minden népek a földön.

15 UGLÁR CSABA: *Vesztesek és szépek* (2004). Három lestrapált, kiürült „nyerőgép”.

16 NEUBERGER ISTVÁN: *Ezer év a kereszténységben* (olaj, vászon, 2000) Időszámításunk fatörzsének metszetén, mint felnagyított korongon, adott pontokon meg-megakadt a tű – „évgyűrűs régi lemez”. Középen a kereszt forgatná, ha nem volna állókép. Alatta A és Ω fogantyús favágó fűrészlap, a Jelenések könyvéből vett idézettel (10,5–6.) vágná el ezt a históriát.

17 KIRÁLY ANDRÁS: *egy két, há'* (pohár, pálinka, tükör, őrölt paprika szippantóknak) legális drogjaink mini találása kihagyhatatlan közhely. Még hogy nem a tartalom a lényeg, hanem a tartás! Ez a picuri találás összedönti a nagyszájú handabandát. Kiállított munkáin negatív hangulatok uralkodnak.

[*Kérdez az idő*]

hogymás tegye, azt nem tűröm el” – mondanák Rostand Cyranójával a vakhitek és dogmák türelmetlenjei, viszont a magyar demokráciában „a virágnak megtiltani nem lehet”.

A koncept-, objekt-, projekt-, pop- és más art-tartományban megvalósult produkciók formai sokoldalúsága összességében lehetne értékesebb, ha ez kifejezné a tartalmi felhozatal lehetőségének többféleségét. Mi történt? Ez esetben a *hiány*, az aktuálpolitikai egyoldalúság leleplező. A plakátnál még mókás, a gulyáskommunizmus emlékét csak narancssá sárgítva, lelőtt poénként erőltetve már kínrím.¹⁸ A bírálatok egyike az, hogy a *magyar minták* szerint született értékek tartalmas megfogalmazására alig van példa.¹⁹ Hamis az a szervezői, rendezői érv, hogy ez vagy az a művész nem akart a felkérővel egy gyékényen ámulni. Nem itt a bibi, hanem ott, hogy eleve alkalmatlan a kérdés-plagizáló az átfogó megközelítésre. Ez kódolt kudarc, van, aki ezért bolondul. Így, kiadós kavarás után kész a lételem.²⁰ Kéretik észbe és nem hajba kapni! A magyarság kérdésében a tartalom ne lenne meghatározó tényező, hanem a tartás, miként a tuttit minden sarkon bemondó államtitkár tartja! Nem a fenét! Mit ér a tartás, a forma tartalom nélkül. Bús szibaritaváz? Csontvázon kaczagány a turkálóból.

A *hiánygazdálkodást* őszinteségi mínuszok is jelzik. Az ún. „t-t-t”-emlékü alternatívából kinőtt nosztalgiazó, mára a kérdés lényegétől eltávolodva csak a szenvedő értelmiségi mimikrijében pózol, elavult posztmodern narratívákkal házal. Kasztos elvárásokkal támogatva, undorát már nem is leplezi felsőbbrendűnek képzel, irányított erőlködése.²¹ A fősodortól eltérők ellenére²² több tucatnyi válasznál a tagadás anarchista békaperspektívájába bekocsonyásodott modor uralkodik.²³ Miért is a negatív üzeneteket bogarászták ki zömmel a közelmúlt alkotásaiból a túlzottan előcsócsált kérdésekre? Nem a behelyettesülő létforma virtigli képviselője gyakorol itt kritikát és részesít kegyben produkciókat?²⁴ Mintha nem tudnánk, hogy egykor az Inconnu csoport is felmutatott már egyet s mást e tárgykörben. Mit szólnak alkotók, kosarat hányan adtak? Alkalmatlan az ötlet-plagizátor.

18 ERDÉLYI GÁBOR: *Verejték* (olaj, vászon, 2001). A plakátnyi narancsos felületen a pár cseppecske az uralgó politikum kritikája. Nincs túlszenvedve ez a kérdés.

19 CSÁJI ATTILA: *Körkörös címer; Fényből születő; Fény zászló – 1956 emlékére*. Három nemzeti színű fantázia, fénygrafika. Vibrálva bennünk rezeg, vagy mi rezgünk vele, szemlélője válogatja. Mozdulatlan képként kevésbé idézi a szokásos hatást.

20 KOVÁCH GERGŐ, KOTORMÁN NORBERT ÉS PÉLI BARNA: *Attila most* (cserépszobor-utánézés, mint mosóporból a műanyag játékszer, egy pusztai harcos életnagyságú változata). Lova zsiger-hangjait füleli. Östörténetünk orvosi lova volna?

21 KORONCZI ENDRÉT egy *Csendőrpertu* című beteges video képviseli, viseli képét. Veleje: idegbeteg performer szembeköpdösi tükörképét. A flegma szerzője eszelősen igyekszik megfelelni az elvárt önkritika-projekciónak. Nulla képzőművészet, elmentek otthonról.

22 CSISZÉR ZSUZSI: *Self portrait* (fotó, 2012). A fotós a nemzeti színekre mázolt kezeit nézve mereng. Kifejező, felelős kép. Sok oldalról megfogható, miként nyúlunk a témához.

23 GERBER PÁL: *Önbitt és Pökbendi* feliratú hímzett gyászpárnák 2011-ből. Akinek nem párnája, ne hajtja rá a fejét. Gerbernek jogosan fájnak a közéleti hangadók rossz tulajdonságai. Sokan nem érezték itt találva magukat.

24 FE LUGOSSY LÁSZLÓ: *Az ismeretlen forradalmár emlékére* (2012). Nála a tisztának képzelte eszmék összefröcskölt patyolat-ingek, ideológia-relikviák. Alattuk két kis sámli-posztamensen fehér szemetes urna fekete felirattal: „az ÉLET permanens HARC” – bemondja a tuttit. Kétségtelen, ez némely ritka magyar forradalmárra is vonatkozhat. Forradalmári minőségekre talán nem, de az eltévelyedésekre inkább utal a kollázs fölötti, napjaink ezoterikusan műmagyar bolondériáit gúnyoló felirat: „A 3. SZEM IS MAGYAR TALÁLTMÁNY?!” Így együtt a három tényező elég nagy szélhámosság.

Árulkodók a médiamegyilvánulások. Fecseg a felszín. Őszintén, kit ejt zavarba ennek a szemlének a csúsztatása? A felkészületlen szemlélőt? Az izgatott zavarba esőt adja, aki számításból áll be a sorba, mert a *lé* meghatározza a tudatát, és a gondolatrendőrség. Elvárás: fogyasztó, nézőközönség, légy önfeladásig nyitott, beköltözhető!

Olyan ez a cirkusz, mint a politikailag elfogult internet-felületek ál-közvéleménykutatásai, ahol a felkent komisszár kontraszelektálja a válaszokat, majd a kívülállók közül néhányat meghagy fedezéknek. Így ha elszórva is, akad a félszáz kiállító százötven terméke között üdítő, jól célzó meglepetés,²⁵ s nem csak valódit lódító eredetieskedő poénvadász.²⁶ Mintha nem is az összmagyarságnak hirdetné, hanem a narancsos kurzusnak címzett volna az ironikus enteriőr: ZÁRKÓZZ EL / NE ZÁRKÓZZ EL!²⁷ – bár a körülnyírt országból éppen a válogatás alig képes kitekinteni. Helyes, nem kell a kurzusokkal azonosulni, de egyébként se vegye a magyar magára az unalomig szajkózott szólamokat, aki gyakran kényszerből lett világpolgár, de másutt is megállja a helyét, és azok se, akik kényszerű kalandvágyból itthon maradtak. A mértékadó magyar szellem és lélek ma is fogékony, kezdeményező. Az „extra Hungariam non est vita” mellett is figyelembe veendő a magyar frontemberek, az igazi forradalmárok, a művészetekben újtók, az agyafúrt játék- és formatervezők, a világhírű tudósok, a hungarikumokkal gazdagítók, az olimpikonok példái – náluk a haza és a nemzeti gondolatvilág nem ketrec, hanem templomtorony.

Így lepleződik le a mai magyar nemzeti ébredés jelenlétének, képzőművészeti élményének mellőzése. Mintha ez nem tartozna a kérdéshez. Utolér minket jelenünkben a *vörös iszaptól* terhes tragédia.²⁸ Érvényes a kép. Emellett „éhe a szépnek” alapon elvárja a nemzet a sorskérdésekre adott problémamegoldó, esztétikailag igényes és szintúgy érvényes magyar produkciókat. Megszülettek, láthatók más kiállításokon. Ó, hogy feszélyezi az esztétákat a pozitív magyar válasz, noha a kérdés: *Mi a magyar?* Kritikust tettet a bolsevik, és eszi fene, hogy járasson le – „fejünk fölött elröpül a nikkal számovár”, zsolozsmázták egykor szektás ábrázattal –, avantgardistáknak még elment. Itt e kortárs objekt csak egy pöfögő, földhözragadt gulyásagyú. Élvtársak! Hová sikkasztottátok el azt a kánaáni paradigmaváltást?

25 EL-HASSAN RÓZA: *Drop and Roll / könnyező focilabda* (bronz, üveg, vas, 2010). A jogarunk fejére okkal utal a labda, foci vezérelte rendszerünkben. Alul kicsit rozsdás a vasnyél és a vastalp, „de a mienk”.

26 SZOMBATHY BÁLINT: *Áttörés* (rövidfilm). Vízeld a vonaton, az akciózó lehúzza a produkiót valahol a déli országhatáron. A rituálisnak mondott művelet megörökítése és levetítése műfaji háttérrel is. E vészmu csak finomkodó riportereknek meghökkentő, ezek akciózhatnak ezzel a trianoni döntés óta. Fotómontázs-sorozata érdekesebb utánérzés (l. Függelék).

27 BENCZÚR EMESE: *NE ZÁRKÓZZ EL / ZÁRKÓZZ EL* (monumentális pop-art képződmény, 2010). A méretes narancssárga feliratos, narancssárga hófogó hálórácscsal elkerített tér gyászos babzsákokkal hív a politikai punnyadozásra – nem lesz itt még ketrecharc sem, nemhogy nemzetmegváltó küzdelem.

28 JOVIÁN GYÖRGY: *Tájkép vörös sárban* (olaj, 2012). Szuggesztív naturalista festmény. Ha netán elvonatkoztatna a szemlélő a közelmúlt vörösiszap katasztrófájától, az antivilág átka, fenyegetése, következménye még mindig itt marad.

Másik festménye: *Tájkép kerítéssel* (olaj, 2012). Bekerített romhalmaz. Szintén mesteri megközelítés, kézenfekvő jelentéssel.

GULYÁSKONZERVATIVIZMUS²⁹

A jelen hazai gondolkodásmódját a nemzetidegen ideológia-túladagolás utó- és mellékhatásai befolyásolják. Egykor a Nemzeti Színházat rombolták le, ma az Országháznak is nekies-nének.³⁰ A szarkavaró Aczél György és a véres hajlamú Lukács György (nem kicsinyelve Révai, Gerő és Rákosi fertőhányadosát) alantas tevékenységének mai, liberálisra maszkírozott követői a hozzájuk vezető nyomokat a primitív *kádárizmus örökségének* átvételével intéznék el. (Persze köztudott, hogy a hatalmi felsőbbtség ilyen-olyan eltérése biológiai vonás és vénebb motívum a Kossuth-apánkozásnál, Ferencjós-kázásnál.) A gondolatrendőrség eközben lesajnálja, eltagadja a diktatúra ellenére értéket teremtőket, az elszenvedők életműveit, a többség ellenséges érzületét, az internacionalista vadkapitalizmus Nagy Virágvágó Gépeivel letarolná a magyar kultúra eszményeit. Csakhogy a *magyar örökség* organizmusa a rozsdás aczélabroncsok törmeléke alól is feltör, kivirágzik újra. Átértékeli Európát, a világszomorító tőkét. Az aktuálpolitikai mintázatot illusztrálják pl. a népszavazás-kampányok, a választások – a kádári örökség vesztes. Nehezen emészthető?

Noha a diktátori siserehad maoista hévvel, untalanul sulykolja negatív általánosításait az *öröklött sztereotípiákról és karakterről* – megrontandó a mennyiséggel a minőséget –, a magyar jellem még mindig hordozza hajlamát az értékközösség-teremtésre. A magyar másokkal összehasonlítva is javarészt befogadó, szabadságvágyó, igazság-érzékeny, ezért az övével is vitázó, ám csodaváró, lehetőségeit félreismerő, naiv, csapdába gyakran belelépő, karakán, mégis túlon túl béketűrő. Elszenvedi például az életét elfoglaló gyarmatosítókat, a fehérgalléros tömeggyilkosokat és a szegény népre ráuszított rablőhordákat. Legjobbak se tudták feldolgozni ellentmondásos sokféleségét, ezért ki se látszik a magyar a rátapasztott címkék alól, mint az illusztrációk mutatják.³¹ Az élve boncolás napjainkban is folyik, az önbeteljesítő kijelentéseket, az önsorsrontó magatartást a magyar népre vetítve.³² A királyi többszt félretéve, aki eddig elnyomóként diktált, és élvezte az előnyöket, abból vagy ivadékból nagy eséllyel lett milliárdokat elsikkasztó komprádor bűnöző. Elvárja mások folyamatos önkritika-gyakorlását, mint valami egypárti gyülekezeten. Aki a kiválasztottság tudatában szocializálódott, az genetikai cselédnek tekinti az őt eltartó népet. Így neveli kölkeit is, ki vérszopónak, más pedig áldozatvállalónak *társadalmi szerepek és minták* szerint. Felelős emberként, magyarként a nemes felmutatása épp úgy feladatunk, mint a hitvány leleplezése. Itt a jónépet honvédők, szentek, világhírű tudósok, tehetségek és más példaképek karát szimpla, élvhajhász celebek kínálatával cserélné le a haszonkergető média.

Az élőködő hungarofób a magyar önazonosság-tudatú létezésgyakorlattal nem egyeztethető össze. A magyarokat itthon és idegenben perverz módon mocskoló társasági körökben

29 FALUSI MÁRTON szótalálmánya.

30 BORSOS LŐRINC: *Mozdíthatatlan ország*. Idézet: *Zsid* 12,26–27 (installáció, rövid időszakonként az Országház rom-makettjét még csúfabbul szétrázni próbáló rezgető automatával). Nem a szög bujt ki a zsákból, hanem az idézettel fedett szándék.

31 KIRÁLY ANDRÁS: *Hergelő* (2010). Kaszapenge fekete reflektor állványon. Kit bosszant ez a jelkép a mában?

32 KIRÁLY ANDRÁS: „*Nem tudom, az életemet hol rontottam el*” (olaj, 2012). Világos-sötétszürke képén elsuhanó köztéri jeleneten visszaköszön a fáradt sláger önsajnálata. Kétségtelenül hitelesen láttat bizonyos, nem okvetlenül magyar elidegenedésállapotot.

elvárás, hogy a magyar ember adja már meg magát valamiféle Stockholm-szindrómának, hogy akadály nélkül semmizhessék ki, és tehessék földönfutóvá. A magyarság részéről a felkészültebb és hatékonyabb anyagi és szellemi önvédelem csak a legkisebb követelmény az újabb ezer évhez. Az állóháború és lövészárók emlegetés átlátszó színlelés, elgyengítő ármány abból a társadalmi körből, amelynek ez a program tölti ki életét.³³

Kit miként befolyásolt a környezete, hova húzzák bevésődései, olyan mintákat követ és alakít, országokon belül is – vérségít, vallásit, eszmeit, alkotóit és nyers megélhetésit. Túl az etológián, a genetika tapasztalatain, a tömegpszichotikus propagandagépezetek leckéin szimpla mesterséggé degradálódott az irányított szelekció. A népesség akarategyenge tömegének semmilyen nemzeti igénye sincs már, a konzumidiotizmus, az élvezeti szerek és a mámor magatehetetlen zombija, zavaros nyelvében sem idézi a nemzetet. Van, akinek mindegy, és a morzsákat követi, százezernyi távlattalan magyar menekül kenyerét keresve, de vérfnyomukat követi a fenevad. A királyi többes használata a *nemzeti önazonosságunk összetétele* kérdésében a képzőművészeti közvélemény-kutatótól akkor volna hiteles, ha alkotói mintavétele leképezné a nemzetet.

Miért is nem *más* vagy *még* különbözőbb művész állít ki ilyen címmel? Nem tekintve itt, hogy ki milyen társadalmi világlátást tekint magáénak, vagy ars poeticája miként viszonyul a kérdéshez, kifejezetten hiányzik számos képzőművész válasza – pl. Balogh Edit, Bardócz Lajos, Deim Pál, Duncsák Attila, Harasztý István, Kókay Krisztina, Korniss Péter, Kő Pál, Kun Éva, Mihály Gábor, Olajos György, Olasz Ferenc, Orosz István, Polgár Rózsa, Sulyok Gabriella, Schrammel Imre, Szervátiusz Tibor – hosszan sorolható. Kevés a kifejezetten elemés munkák felhozatala is, a Csörgő Attila, Erdély Dániel karakterű alkotó. Mintha azért se lehetnének jelen, mert e másik kortárs valóság minden tekintetben különb.

Jönnek-mennek a korszakok, irányzatok, közéleti és esztétikai kulcsszavak. Kikapott a modern, az avantgárd, penészes a posztmodern. Tegnap elhunyt meghatározó művészünk, holnap is elképesztően érvényes lesz. Kortárs? Az első sikereit élvező tervező ismerősöm a gittegyeletben kortársabbnak számítana, mégse érdeklí ez a körülmény, klasszikus értéket keres és talál. Neki a kortárs a klikkes tolakodást, a groteszk a tökéletlen selejtet, a provokatív szélhámosságot jelent. A *kortárs* zsargont kiüresítette, leértékelte a nevében a közönségre erőltetett olcsó bővli.

Túlontúl zicceres összevetni a műcsarnoki kudarcot a dilettáns uralgó Kerényi-válogatással (egy színvonalas kép ott is becsúszott), az egyik tendenciózus tévedést a másikkal, holmi államhivatalnoki béranyasággal. Nem semlegesíti a műcsarnoki hiányt a Nemzeti Galéria céljában is eltérő *Hősök, királyok, szentek* című párhuzam, mert arra nézve is összetettebb a magyar minőség. Előtérben van már, elkerülhetetlenül bekövetkezik a minőség forradalma.

F Ü G G E L É K

A lábjegyzetekben nem említett, kiállított munkák, készítőik névsora szerint

ASZTALOS ZSOLT: *Eszperantó nyelvlecke* című, Ady-sorokkal súlyozott 3 képernyős képletén a magyarul tudók elgondolkodhatnak. Vajon a magyar nyelvet nem érti senki, nem is akarja megtanulni?

33 SZABÓ DEZSŐ: *Piss Parlament* (2009). Parlament-makett, véres húggyal telt akváriumban. Lemaradt néhány évtizeddel.

[*Kérdez az idő*]

- ASZTALOS ZSOLT: *Nem robbant fel* (2011). Bombák fotói, hét fekete dobozú televíziós készülék képernyőjén, fülhallgatókkal, különféle végtelenített zajokkal, kacaj, harangszó, tömegzsivaj, vastaps, zörejek. Már korábban robbant ötlet.
- BORSOS LŐRINC: 2010-ben készült zászlókompozíciói a kárpát-medencei utódállamok zászlóinak a magyarral való kombinációi (acryl, fa). Önmagunkkal határosak lévén, a magyarság államalkotó tényezőjére, ha nem kellünk is.
- BORSOS RÓBERT: *Gettó paradicsom* I. II. III. (film-applikációk rétegelt lemezen, 2009). *Hungaroeszkimó; Cigánylány; Csövi*. Alányal a destruáló ideológiának, a kérdés iránt cinikus.
- BRAUN ANDRÁS: *Kettősség* (olaj, vászon, 1998). Vörös és narancs körökből elforgatott hálózat-effektus egy cső alagút falán. Színvonalas op-art, szerteágazó asszociációs lehetőségekkel, amelyekből viszont a fő kérdés nem kitüntetett, inkább a politikai paletta.
- BUKTA IMRE három gyenge olajképéből az egyik témája mégis ül. Termetes cigányasszony bevásárol az OBI áruházban. Több mint országos probléma ez is, ne ugorjuk át a múlt-kérdést.
- CSÁKI LÁSZLÓ: *Labdaérezék* (fa intarziával, 2004). Groteszk felfogású csapatkép, focifejű alakokkal, klubtulajdonossal, mesteredzővel, vendégjátékosokkal. Nem vitás, ez is magyar valóság, a humort értő helyet kíván.
- CSEKE SZILÁRD: *Előítéletek és álmok*, illetve *Gyötrődés roma identitással* a szegényvándorlás általános gondjához közelít. Festői megoldatlanságával és gyenge kompozícióival a címeihez alkalmazkodik.
- CSISZÉR ZSUSZI: *Itt és ott; Kösz; Ez is erre felé* (olaj, vászon, 2006). Naturalizmushoz közelítő válasza mindhárom képen: a lényeg a buborékfújás, kicsit rosszhiszemű, kicsit jogcím nélküli.
- CSISZÉR ZSUSZI: *Go into my inner Space* (Inverse Maze, 2012). Kifordított szoba-labirintus-fantázia, töméntelen Yes és No raszterfolttal. Kifejezetten izgalmas, beleélhető helyzet, a föl-tett kérdéskörrel alig érintkező problematikával.
- CSONTÓ LAJOS *History* című (UV fólia, lambdaprint) fotómontázs sorozatán más-más helyszínen tűnik fel vakító betűkkel: HISTORY. 1. a Kárpát-medence alakját idéző, kövek közötti véres pocsolyában; 2. lepusztult üzemsarnokban; 3. erdei turistaház mellett; 4. esti tájképben – HOLLYWOOD utánérzéseként.
- CSURKA ESZTER fotó utáni átfestései a cifra nyomorúságot idéznék (olaj, 2012). A színvonal felelhető, az anakronizmus mint figyelmeztetés nem: neveltségességgel terhelt a rosszul alkalmazott divatfogás.
- DEZSŐ TAMÁS fotói primák (2009). *Itt, bárhol; Téglák; Éjjeliőr; Péter mangalicával*. Monumentális téglafalak, bontott vagy még álló konkrétumok, kissé keresett esztétizálással is a falakba ütközés jelképei.
- DR. MÁRIÁS (így) képi utánérzés-sorozata gyengécske vállalkozás. Politikusok és celebek portréi ismert festők műhelyéből. Közülük kitűnik Boross a hóbagoly karakterével és Matolcsy Pollock modorában vérvörösen telefröcskölt képtelensége. A mániás provo gyógyszerre elgurult, de egy-némely kipécézett alakra ráfér ez a gúnya. Az átlátszó szándékról annyit, hogy pl. Horthy kormányzóról nem tud negatívabban előadni, mint belekeverni a méltatlanok közé, Biszkuhoz.
- EL-HASSAN RÓZA: *Önmagával összekötött fa* (fotók, fehér tinta, 1996). Ha nem ismernénk a szerző szándékát, az adáshibaként jelentkező dekoráció a szalon-falifotók elutasítása is lehetne.
- FABRICIUS ANNA *Magyar szabvány* sorozata (2007) bárhol lehetne. A képenként ötfős kis csoportok látványa – bírák, tűzoltók, pompon-lányok, hentesek sertéscombokkal, szobalányok, mentőkutyások, postások, rendőrök – semmilyen mélyebb választ nem ad a kiállítás kérdésére, a szokásos összekacsintás kijár attól, aki ezt szereti.
- FEHÉR LÁSZLÓ: *Fekete lepel* (2011). A fekete-fehér képen két alak, tán egy zsidó és egy szőke árja összehajtogatja a címadó gyászleplet. Háttérben barakkszerű steril házak üzenik, a múlt azért még velük marad.
- FEHÉR LÁSZLÓ: *Hajléktalan vacsorája* – egy kukázó alak, szakadt, nefelejcskék csuklyás esőköpenyesben, a szokásos sterilitással előadva leképezi a társadalmi őszintétlenséget, ill. a kiszámított üzleti szellemű slágertéma-választást.

- FEHÉR LÁSZLÓ négy rendőrt is megfestett figyelemfelhívó útjelző táblák előtt, a háromszögekben térfelnyelő kamera, ujjlenyomat és csillagos sapkás ellenőr-piktogram. A szokásos kinyalt modor ordít a témaválasztás erőltettségétől.
- FEHÉR LÁSZLÓ: *Önarckép holterrel* (2011). A szerzőnek ez az alakos korongfestménye kompozíciós szempontból elmarad a többitől, viszont kitűnően általánosító hipochondria illusztráció [holter: övön hordható EKG-műszer elektródákkal].
- GAÁL JÓZSEF: *Bánatos I–II.* (színezett fa maszk-mellszobrok, 2000). Az ősi formanyelv mai alkalmazása kifejező.
- GAÁL JÓZSEF: *Hasadt bold; Egymás kalodái* (2004). Irdatlan vásznak, itt erőltettek és esetlegesek, kiállítást tévesztett.
- GAÁL JÓZSEF 1996-os olajképe, eurázsiai Pinocchio-bálványa cím nélkül is fricska. Inkább plakátszerű megoldást kíván.
- GERBER PÁL munkái is elég fájdalmasak. A „TÁVOZZON MINDEN PESSZIMIZMUS” – direkt oldalfordított *SS-betűvel* a szokásos parancsoptimizmus minőségére utal. A használt deszkapalánkra fektetett sablonbetűs felirat liszttel körülszórva jelentkezik. Fehér, sületlen, elfújható körítésben sötét, szálkás valóság.
- GERBER másik szövegképéről már inkább a depresszív helyzetjelentés jön le: „SZE SZE SZE / SZEGÉNY / ÉS / CSA CSA CSA / CSALÓDOTT // SZO SZO SZO / SZOMORÚ / ÉS / FÁ FÁ FÁ / FÁRADT” – ez IS a magyar 2012-ben.
- GERBER PÁL fotópárja, *Az ügynök halála* darabból kölcsönvett kofferes alakkal és szöveges rendszerfilozófiai implantátummal, fáradt, szürke és meghaladott, akár a csődtömeg házaló ügynök.
- GERBER PÁL: NAGYON FÁJ. Kicsi memoriter festmény, zöld alapon piros betűkkel. Színtévesztők kímélik magukat! Egyszerű kép, a festőnél szokásos verbalitással előadva. A verscím kiválasztása találó, a betűtípus lehetne fájóbb.
- GERBER PÁL: *Zászló I. II.* (szürke-fehér és nemzeti színű zászlók). Mi van benne? Adjunk tartalmat a kérdésnek!
- GERHES GÁBOR: *A Rock and Roll vidéke* (kis hazánk átvilágított térképe, 2012). A rajongói hódoltságban a nagyobb városaink a Rolling Stones sztárok neveit kapták. Talán ez is érdekel még valakit, és utal a terep hajlamaira.
- GERHES GÁBOR: *Magyar Hold 1.* A fotón a szkafanderes úrhajós kezében magyar zászló. Az összeesküvés-elméletek képi parafrázisa. Utánérzéses, mesterkélt irónia, unalmas.
- GYENIS TIBOR: *Illegális árus emlékműve* (olaj, 2011). E jól megfestett, ijesztő, szinte atomvihar utáni alkonyban is nehéz azonosulni az áldozatokkal, nem kevésbé azért, mert a címadó nem számolt azzal, hogy az illegális árus nálunk nem éppen a széki hímezést áruló nénikét vagy az arab tavaszt kiváltó megalázott őstermelőt és lepényárust jelenti, hanem a konténerkifosztó, a lopott holmit és terményt tukmáló bűnözőfalkát is.
- GYENIS TIBOR: *Raktár* című képén (olaj, 2012) a proletárdiktatúra korának elcsomagolt emlékműveit sirathatjuk. A tálalás félreértésre adhat okot, mintha még szükség volna rájuk.
- HORVÁTH DÁNIEL: *@* (olaj, 2010). Koromsötétben világító, felgyújtott tanya, a dráma fenyegetően felületes átérzését egy füstből kunkorodó, szenttelen „@” jelzi.
- HORVÁTH DÁNIEL: *A rossz szerencse halála* (2011). Szemetes, kiégett erdő, csövitánya az elállatiasodott peremlétkben.
- HUSZÁR ANDREA MAGDOLNA meseszobájában, egy XIX. századi, felkelő napos, szépséges fa házoromzatra találunk, összeházasítva a *Szívnyitogatás* című háromcsatornás videótűddel (2011). Zagyva népmese-szőrnyszülöttet hajtogat egy néne, a műfaj romlásának anakronisztikus illusztrációja.
- IMRE MARIANN az elhidegülésre figyelmeztet a falra applikált realista körvonalú kivágott beton-szíveivel. Piros cérnával hímezett szívcsoportja nem falra hányt borsó.
- JAKATICS-SZABÓ VERONIKA: *Versképregények I–III.* (2011–2012). Személyes életképek, pillanatképek és érzések sorozata, sok ötlettel (pl. mókuserékórában gyalogló kisember), meglehetősen

[*Kérdez az idő*]

egyenetlen felfogású grafikai kivitelben, enyhe, de tipikus városi önsajnálattal. Neorealizmus-szimbolizmus 3:3. Kár, hogy nincs több képregény.

KESERŰ ILONA: *La Bataille de Vezekény / 1652* (olaj, vászon, 2003). A művésztől megszokott, esztétikus szalagdekoráció.

KICSINY BALÁZS: „*Néha úgy elfogytunk, hogy magunk se találjuk magunkat. Néha a magyar is idegen volt, néha az idegenből lett a legjobb magyar*” Babits-idézetes képcímének mai körítése: kaptársisakos, közlekedési mellényes alakok, pepita irányító zászlókkal mutogatnak, közöttük fekszik a művelet már pepitává lett áldozata.

KIRÁLY ANDRÁS: *Csárdás* (olaj, vászon, 2009). A törtsárga és sötétszürke, a fekete-fehér szélső értékeit nélkülöző pillanatkép a magyar néptánc képzelt anakronizmusát erőltetetten sugallja.

KIRÁLY ANDRÁS: *Legenda* (2012) A nyílvesszőkkel eltalált alma az időben elfeketedett, az idegen legendájával célt tévesztett.

KIRÁLY ANDRÁS: *Paprika* (drótváz, purhab, 2010). A hatalmas, elszenesedett paprikafüzér jelentése: ez a közhely leégés.

KOTORMÁN NORBERT: *Anonymus* (szobor, fa). Az idolszerűre sematizált alak a kérdést válasz nélkül hagyja.

KUPCSIK ADRIÁN: *A modell* (olaj, 2012) című képe a puha diktatúra agymosásainak hiábavalóságát idézi. Az iskolapados, felnőtt továbbképzős, nyakkendős életmodell a szögletes szállodával nem vonzó a tornacipős új nemzedéknek. Remek.

KUPCSIK ADRIÁN: *Mad Hatters* (olaj, 2008), egy dísztribünnyi főkolompos, kalapos, kabátos csoport csúszik valami ködös süllyesztőbe, talán a vén Dunába. A darus távirányítóval vezérelt folyamattól szenttelenül elfordul egy csikket szívó, kétes nemű (gender) tinédzser – ebben sem vesz részt.

MÁTRAI ERIK: *Himnusz* (videóetűd) A *Himnusz* részletét ismétlő alak az idézet végére ponttá zsugorodik a fehér térben. Képzőművészet? Nem az. Csak az utolsó tétel a kiállításon.

MÁTRAI ERIK: *Születésnapra* (vers rövidfilm). József Attila sorai a korunkban kötelező világfájdalmas szenvedéssel előadva, modoros lassításokkal, ismétlésekkel, vágásokkal. Teljesen elrontotta a dinamikus, életerős verset! Disznóság!

MÁTRAI ERIK: *Zászló* című, idei videóinstallációja plakát is lehetne. Sötét, talán vörös zászló lengedez, látjuk ezt bizonyosan a lyukas 56-os zászlón át.

SZOLNOKI JÓZSEF: *Preuroopa* (fotó, 2003). Matyóbabák, mikroszkóppal. Feloldhatatlan ellentétnek látszik, pedig csak gagyí.

SZURCSIK JÓZSEF több rokon értelmű és azonos stílusú olajképpel szerepel (pl. *X-generáció; Ököl*, 2012). Üres hasábféjű titánjai, gigászai riasztóan hidegek, a szervesetlen jövőkép látomásai.

SZURCSIK JÓZSEF: *Szövetségek* (1992). Egymásnak háttal szájaló, de tarkójuknál összenőtt alakok. Kifejező képlet utcai pártkampányplakát méretben, kicsiben monumentálisabb lehet.

SZŐCS ATTILA: *Repaired figure with Wreck* (olajkép, 2011). A fáradt, áttetsző semmitmondás álarcos szellemképe.

SZOMBATHY BÁLINT: *Faltérképek* (2009–2012). Fotók és montázsok vakolathullásokról, országunk faltjaival, helyzetünk, állapotunk esetlegességét találóan fejezi ki. Kár, hogy ennek a fogásnak is több előképe ismeretes.

NAGY ANDRÁS (1953) budapesti tervezőgrafikus, a *Hitel* folyóirat képszerkesztője és borítóinak tervezője.